

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
YVES BOT
της 30ής Μαΐου 2017¹

Υπόθεση C-165/16

Toufik Lounes
κατά
Secretary of State for the Home Department

{αίτηση του High Court of justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court)
[άνωτερου δικαστηρίου (Αγγλία και Ουαλία), τμήμα διοικητικών διαφορών, Ηνωμένο Βασίλειο]
για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως}

«Προδικαστική παραπομπή – Ιθαγένεια της Ένωσης – Άρθρο 21 ΣΛΕΕ – Οδηγία 2004/38/ΕΚ – Δικαιούχοι – Πολίτης της Ένωσης που απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής διατηρώντας παράλληλα την αρχική του ιθαγένεια – Αποτελέσματα της κτήσεως από τον πολίτη της Ένωσης της ιθαγένειας του κράτους μέλους υποδοχής όσον αφορά την παροχή των δικαιωμάτων που προβλέπονται από την οδηγία 2004/38 – Δικαίωμα διαμονής, εντός του κράτους μέλους αυτού, μέλους της οικογένειας του ως άνω πολίτη, υπηκόου τρίτου κράτους»

I. Εισαγωγή

1. Πολίτης της Ένωσης, ο οποίος άσκησε τα δικαιώματά του για ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή σύμφωνα με την οδηγία 2004/38/ΕΚ² και ο οποίος απέκτησε στη συνέχεια την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής, εξακολουθεί να μπορεί να προβάλλει για λογαριασμό του ή/και για λογαριασμό του συζύγου του, υπηκόου τρίτου κράτους, δικαιώματα και ελευθερίες που παρέχονται από την εν λόγω οδηγία, λαμβανομένου υπόψη του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας αυτής;
2. Τούτο είναι, κατ' ουσίαν, το ζήτημα που εγείρει η παρούσα προδικαστική παραπομπή.
3. Συγκεκριμένα, το ζήτημα αυτό ανακύπτει στον βαθμό που, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, είναι «δικαιούχοι» όσον αφορά τα δικαιώματα που αυτή παρέχει «όλο[ι οι] πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος *άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι* καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους [...], που τους συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν στο κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση]»³.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77).

3 Η υπογράμμιση δική μου.

4. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο ερωτάται επί του αν το γεγονός ότι ένας πολίτης της Ένωσης αποκτά την ιθαγένεια του κράτους μέλους στο οποίο μετέβη και διέμενε δυνάμει της οδηγίας αυτής μπορεί να στερήσει τον ίδιο, όπως και τον σύζυγό του, υπήκοο τρίτου κράτους, από δικαιώματα τα οποία είχε αποκτήσει προηγουμένως βάσει της οδηγίας αυτής και τα οποία ασκούσε πλήρως μέχρι τότε.

5. Αυτή είναι η θέση την οποία έλαβε ο Secretary of State for the Home Department (Υπουργός Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου) στην υπό κρίση υπόθεση και την οποία υποστηρίζει το Ηνωμένο Βασίλειο.

6. Πράγματι, στη διαφορά μεταξύ του Toufik Lounes, Αλγερινού υπηκόου, και του Υπουργού Εσωτερικών, ο Υπουργός απέρριψε το αίτημα του ενδιαφερομένου περί χορηγήσεως τίτλου διαμονής, με την αιτιολογία ότι η σύζυγός του, υπήκοος της Ένωσης, απέκτησε, με πολιτογράφηση, τη βρετανική ιθαγένεια, με αποτέλεσμα να μην εμπίπτει πλέον στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38.

7. Πρόκειται για μια πρωτόγνωρη ως σήμερα περίπτωση, η οποία όμως είναι, όπως σημειώνει το αιτούν δικαστήριο, γενικότερου ενδιαφέροντος στο Ηνωμένο Βασίλειο⁴.

8. Η απόφαση που θα εκδοθεί δεν θα επιλύσει όλα τα δυσχερή ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής. Θα έχει πρακτική σημασία, καταρχάς, διότι οι περιπτώσεις στις οποίες πολίτες της Ένωσης επιθυμούν να αποκτήσουν ιθαγένεια διά πολιτογραφήσεως εντός του κράτους μέλους υποδοχής μπορούν να είναι συχνές, αλλά και θεωρητική, στη συνέχεια, διότι η απόφαση αυτή θα συμβάλει, προστιθέμενη σε μια σειρά άλλων σχετικών αποφάσεων του Δικαστηρίου, στον προσδιορισμό της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης.

9. Συναφώς, η απόφαση της 12ης Μαρτίου 2014, Ο. και Β.⁵, με την οποία το Δικαστήριο ερμήνευσε το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, είναι, κατά τη γνώμη μου, ενδεικτική της συλλογιστικής προς την οποία τείνει το Δικαστήριο σε διαφορές όπως η υπό κρίση και, κατά συνέπεια, παρέχει τη δυνατότητα να συναχθούν κάποιες γενικές γραμμές για μια χρήσιμη ερμηνεία προκειμένου να δοθεί απάντηση στο αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως.

10. Με τις παρούσες προτάσεις θα εκθέσω, λοιπόν, τους λόγους για τους οποίους ένας πολίτης της Ένωσης ο οποίος, όπως και η Perla Nerea García Ormazábal στην παρούσα υπόθεση, απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους στο οποίο μετέβη και διέμενε δυνάμει της οδηγίας 2004/38 δεν καλύπτεται πλέον από την έννοια του «δικαιούχου» του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, οπότε η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή ούτε στην ίδια ούτε στο μέλος της οικογένειάς της, υπήκοο τρίτου κράτους.

11. Θα εξηγήσω, εντούτοις, ότι, σε καταστάσεις όπως η υπό κρίση, η πρακτική αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που παρέχει το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιβάλλει να μην είναι η μεταχείριση του πολίτη της Ένωσης ο οποίος απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους εντός του οποίου διέμενε πραγματικά, δυνάμει των όρων που εκτίθενται στο άρθρο 16 της εν λόγω οδηγίας και με πλήρη τήρησή τους και ο οποίος, με την ευκαιρία αυτή, δημιούργησε οικογένεια με υπήκοο τρίτου κράτους, λιγότερο ευνοϊκή έναντι εκείνης την οποία είχε εντός του εν λόγω κράτους, δυνάμει της οδηγίας 2004/38, πριν από την πολιτογράφησή του, και έναντι εκείνης που θα του αναγνωριζόταν βάσει του δικαίου της Ένωσης αν μετέβαινε σε άλλο κράτος μέλος.

4 Βλ. σημείο 65 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

5 Απόφαση της 12ης Μαρτίου 2014, Ο. και Β. (C-456/12, στο εξής: απόφαση Ο. και Β., EU:C:2014:135), οι αρχές της οποίας επαναλαμβάνονται στην απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ. (C-133/15, EU:C:2017:354).

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ

12. Κατά το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, «[κ]άθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους».

2. Η οδηγία 2004/38

13. Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής ορίζει τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία καθορίζει:

- α) τους όρους που διέπουν την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στην επικράτεια των κρατών μελών από τους πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους·
- β) το δικαίωμα μόνιμης διαμονής στην επικράτεια των κρατών μελών των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους·

[...]».

14. Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

- 1) “Πολίτης της Ένωσης”: κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους·
- 2) “Μέλος της οικογένειας”:
 - α) ο/η σύζυγος·

[...]

- 3) “Κράτος μέλος υποδοχής”: το κράτος μέλος στο οποίο μεταβαίνει ο πολίτης της Ένωσης προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.»

15. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2004/38, με τίτλο «Δικαιούχοι», προβλέπει στην παράγραφο 1 αυτού τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2, σημείο 2, που τους συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν στο κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση].»

16. Το άρθρο 16 της οδηγίας αυτής, υπό τον τίτλο «Γενικός κανόνας για τους πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους», ορίζει τα εξής:

«1. Οι πολίτες της Ένωσης οι οποίοι έχουν διαμείνει νομίμως για συνεχές χρονικό διάστημα πέντε ετών στο κράτος μέλος υποδοχής έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής στην επικράτειά του. Το δικαίωμα αυτό δεν υπόκειται στους όρους που προβλέπονται στο κεφάλαιο III.

2. Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται και στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους και τα οποία έχουν διαμείνει νομίμως με τον πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής για συνεχές χρονικό διάστημα πέντε ετών.

[...]»

B. Το δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου

17. Η οδηγία 2004/38 μεταφέρθηκε στο δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου με την πράξη Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 (2006/1003) [κανονιστική απόφαση του 2006 περί μεταναστεύσεως (Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος, ΕΟΧ), στο εξής: κανονιστική απόφαση 2006/1003]. Η κανονιστική αυτή απόφαση χρησιμοποιεί τον όρο «υπήκοος του ΕΟΧ» αντί του όρου «πολίτης της Ένωσης».

18. Το αρχικό κείμενο του άρθρου 2 της εν λόγω κανονιστικής αποφάσεως όριζε τον «υπήκοο του ΕΟΧ» ως «κάθε υπήκοο κράτους του ΕΟΧ», με τη διευκρίνιση ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα λογίζεται ως «κράτος του ΕΟΧ».

19. Κατόπιν δύο διαδοχικών τροποποιήσεων⁶, το άρθρο 2 του κανονισμού 2006/1003 ορίζει πλέον τα ακόλουθα:

«Νοείται ως: “υπήκοος του ΕΟΧ” κάθε υπήκοος κράτους του ΕΟΧ που δεν είναι και Βρετανός πολίτης.»

20. Τα άρθρα 6, 7, 14 και 15 της κανονιστικής αυτής αποφάσεως αφορούν τη μεταφορά της ευρωπαϊκής ρυθμίσεως στην εθνική έννομη τάξη, επαναλαμβάνοντας κατ’ ουσίαν τα άρθρα 2, 7 και 16 της οδηγίας 2004/38.

III. Τα πραγματικά περιστατικά και το προδικαστικό ερώτημα

21. Η P. N. García Ormazábal, Ισπανίδα υπήκοος, μετέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο τον Σεπτέμβριο του 1996 για σπουδές πριν αναλάβει θέση εργασίας με πλήρες ωράριο στην πρεσβεία της Τουρκίας στο Λονδίνο από τον Σεπτέμβριο του 2004. Στις 12 Αυγούστου 2009, απέκτησε τη βρετανική ιθαγένεια με πολιτογράφηση και έλαβε βρετανικό διαβατήριο, διατηρώντας παράλληλα την ισπανική της ιθαγένεια.

⁶ Οι εν λόγω τροποποιήσεις επήλθαν με την πράξη Immigration (European Economic Area) (Amendment) Regulations 2012 (2012/1547) [τροποποιητική κανονιστική απόφαση περί μεταναστεύσεως (Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος) του 2012 (2012/1547), στο εξής: κανονιστική απόφαση 2012/1547], στη συνέχεια δε με την πράξη Immigration (European Economic Area) (Amendment) (n° 2) Regulations (2012/2560) [δεύτερη τροποποιητική κανονιστική απόφαση περί μεταναστεύσεως (Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος) του 2012 (2012/2560), στο εξής: κανονιστική απόφαση 2012/2560].

22. Ο T. Lounes, Αλγερινός υπήκοος, εισήλθε στο Ηνωμένο Βασίλειο στις 20 Ιανουαρίου 2010 με προξενική θεώρηση επισκέπτη διάρκειας έξι μηνών, στη συνέχεια δε παρέμεινε παρανόμως στη βρετανική επικράτεια πέραν του χρονικού αυτού διαστήματος. Η P. N. García Ormazábal συνήψε σχέση με τον T. Lounes το 2013. Η P. N. García Ormazábal και ο T. Lounes συνήψαν θρησκευτικό γάμο την 1η Ιανουαρίου 2014 και, στη συνέχεια, πολιτικό γάμο στο Λονδίνο στις 16 Μαΐου 2014. Κατοικούν έκτοτε στο Ηνωμένο Βασίλειο.

23. Στις 15 Απριλίου 2014 ο T. Lounes ζήτησε από τον Υπουργό Εσωτερικών τη χορήγηση άδειας διαμονής ως μέλος της οικογενείας υπηκόου του ΕΟΧ, δυνάμει της κανονιστικής απόφασης 2006/1003, που μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη του Ηνωμένου Βασιλείου την οδηγία 2004/38.

24. Στις 14 Μαΐου 2014, του κοινοποιήθηκε ειδοποίηση, συνοδευόμενη από σχετική απόφαση περί απομακρύνσεως από το Ηνωμένο Βασίλειο, επειδή είχε υπερβεί την επιτρεπόμενη διάρκεια διαμονής εντός του κράτους αυτού κατά παράβαση της ρυθμίσεως περί μεταναστών.

25. Επιπλέον, με έγγραφο της 22ας Μαΐου 2014, ο Υπουργός Εσωτερικών πληροφόρησε τον T. Lounes ότι το αίτημά του για χορήγηση άδειας διαμονής είχε απορριφθεί. Το έγγραφο αυτό ανέφερε ότι, κατόπιν της τροποποίησης του άρθρου 2 της κανονιστικής απόφασης 2006/1003 με τις κανονιστικές αποφάσεις 2012/1547 και 2012/2560, η P. N. García Ormazábal δεν λογιζόταν πλέον ως «υπήκοος του ΕΟΧ» διότι είχε αποκτήσει τη βρετανική ιθαγένεια στις 12 Αυγούστου 2009, τούτο δε μολοντί είχε διατηρήσει και την ισπανική της ιθαγένεια. Επομένως, δεν είχε πλέον τα δικαιώματα τα οποία παρέχει η πρώτη κανονιστική απόφαση, καθώς και η οδηγία 2004/38, εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Κατά συνέπεια, ο T. Lounes δεν edικαιούτο να λάβει άδεια διαμονής ως μέλος της οικογένειας υπηκόου του ΕΟΧ δυνάμει της εν λόγω κανονιστικής απόφασης.

26. Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι οι Βρετανοί πολίτες που έχουν και την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους του ΕΟΧ λογίζονταν προηγουμένως ως υπήκοοι του ΕΟΧ κατά την έννοια του άρθρου 2 της κανονιστικής απόφασης 2006/1003 και είχαν επομένως τα δικαιώματα τα οποία παρέχει η κανονιστική αυτή απόφαση. Εντούτοις, τούτο δεν ισχύει πλέον από της ενάρξεως της ισχύος της εν λόγω τροποποίησης. Κατόπιν τούτου, ο T. Lounes άσκησε προσφυγή κατά της προαναφερθείσας απόφασης της 22ας Μαΐου 2014 ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

27. Το ως άνω δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες σχετικά με το κατά πόσον είναι σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης, ειδικότερα προς το άρθρο 21 ΣΛΕΕ και την οδηγία 2004/38, το άρθρο 2 της κανονιστικής απόφασης 2006/1003, όπως τροποποιήθηκε με τις κανονιστικές αποφάσεις 2012/1547 και 2012/2560.

28. Συναφώς, εκθέτει ότι η εν λόγω τροποποίηση επήλθε κατόπιν της εκδόσεως της απόφασης της 5ης Μαΐου 2011, McCarthy⁷, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία 2004/38 δεν έχει εφαρμογή σε πολίτη της Ένωσης που ουδέποτε έκανε χρήση του δικαιώματός του για ελεύθερη κυκλοφορία, που διέμενε πάντοτε εντός του κράτους μέλους του οποίου έχει την ιθαγένεια και που έχει, επιπλέον, και την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους.

29. Ωστόσο, εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι, πριν αποκτήσει τη βρετανική ιθαγένεια, η P. N. García Ormazábal είχε ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και είχε αποκτήσει δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο ως Ισπανίδα υπήκοος δυνάμει της οδηγίας 2004/38.

30. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, επομένως, αν η P. N. García Ormazábal και το μέλος της οικογένειάς της απώλεσαν, όπως υποστηρίζει ο Υπουργός Εσωτερικών, τα παρεχόμενα με την οδηγία αυτή δικαιώματα στο Ηνωμένο Βασίλειο από την ημερομηνία κατά την οποία η ενδιαφερομένη πολιτογραφήθηκε εντός του κράτους μέλους αυτού, ή αν, όπως υποστηρίζει ο

⁷ C-434/09 (EU:C:2011:277, σκέψη 43).

T. Lounes, η P. N. García Ormazábal, μολονότι απέκτησε τη βρετανική ιθαγένεια, πρέπει να εξακολουθεί να θεωρείται ως «δικαιούχος» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, έτσι ώστε η ενδιαφερομένη καθώς και το μέλος της οικογένειάς που τη συνοδεύει να μπορούν πάντοτε να προβάλλουν τα δικαιώματα που παρέχει η ως άνω οδηγία. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επίσης αν η απάντηση στο ερώτημα αυτό ενδέχεται να διαφέρει αναλόγως του αν η P. N. García Ormazábal είχε δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών χορηγηθέν δύναμει του άρθρου 7 της οδηγίας 2004/38 ή δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο, στηριζόμενο στο άρθρο 16 της οδηγίας αυτής.

31. Υπό τις συνθήκες αυτές, το High Court of justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [ανώτερο δικαστήριο (Αγγλία και Ουαλία), τμήμα διοικητικών διαφορών, Ηνωμένο Βασίλειο] αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Όταν Ισπανίδα υπήκοος και πολίτης της Ένωσης:

- i) μεταβαίνει στο Ηνωμένο Βασίλειο, ασκώντας το δικαίωμά της ελεύθερης κυκλοφορίας βάσει της οδηγίας 2004/38 και
- ii) διαμένει στο Ηνωμένο Βασίλειο, ασκώντας το δικαίωμα που της παρέχει το άρθρο 7 ή το άρθρο 16 της οδηγίας 2004/38 και
- iii) στη συνέχεια αποκτά τη βρετανική ιθαγένεια, την οποία έχει επιπλέον της ισπανικής ιθαγένειάς της, ως πολίτης με διπλή ιθαγένεια και
- iv) αρκετά χρόνια μετά την απόκτηση της βρετανικής ιθαγένειας, συνάπτει γάμο με υπήκοο τρίτης χώρας με τον οποίο διαμένει στο Ηνωμένο Βασίλειο,

είναι αυτή και ο σύζυγός της δικαιούχοι κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, σημειούμενου ότι η ίδια διαμένει στο Ηνωμένο Βασίλειο και έχει συγχρόνως την ισπανική και τη βρετανική ιθαγένεια;»

IV. Ανάλυση

32. Με το προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν ένας πολίτης της Ένωσης ο οποίος, όπως η P. N. García Ormazábal, απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους εντός του οποίου διέμενε πραγματικά και μόνιμα, βάσει του άρθρου 16 της οδηγίας 2004/38, είναι «δικαιούχος» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, με αποτέλεσμα ο σύζυγός του, υπήκοος τρίτου κράτους, να έχει όντως δευτερογενές δικαίωμα διαμονής εντός του εν λόγω κράτους.

33. Επομένως, το Δικαστήριο ερωτάται, κατ' ουσίαν, επί του αν ένα κράτος μέλος μπορεί να αρνηθεί, βάσει των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, το δικαίωμα διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, όταν ο τελευταίος, αφού άσκησε τα δικαιώματά του ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής σύμφωνα με την οδηγία 2004/38, απέκτησε την ιθαγένεια του εν λόγω κράτους, διατηρώντας παράλληλα την αρχική του ιθαγένεια.

34. Πριν αρχίσω την εξέταση του ως άνω ερωτήματος επιβάλλεται μια προκαταρκτική παρατήρηση.

35. Πράγματι, φρονώ ότι έχει σημασία να σημειωθεί ότι, αντιθέτως προς ό,τι αφήνει να εννοηθεί, όπως φαίνεται, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η επίμαχη κατάσταση δεν μπορεί να εξομοιωθεί προς αμιγώς εσωτερική κατάσταση. Καίτοι η P. N. García Ormazábal είναι πλέον Βρετανίδα υπήκοος, η αναγνώριση δικαιώματος διαμονής υπέρ του συζύγου της, υπηκόου τρίτου κράτους, δεν διέπεται μόνον από τις διατάξεις της εθνικής της νομοθεσίας.

36. Πρώτον, σε καταστάσεις όπως η υπό κρίση, το συνδυαστικό στοιχείο με το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, με τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38 είναι πρόδηλο.

37. Πράγματι, ακριβώς λόγω της ασκήσεως των δικαιωμάτων της για ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή απέκτησε η P. N. García Ormazábal το δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο, βάσει δε του εν λόγω τίτλου μόνιμης και νόμιμης διαμονής, χορηγηθέντος βάσει του άρθρου 16 της οδηγίας αυτής, απέκτησε τη βρετανική ιθαγένεια, τούτο δε σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού⁸.

38. Υπάρχει επομένως αδιάρρηκτη σχέση μεταξύ της ασκήσεως των δικαιωμάτων τα οποία παρέσχε η ως άνω οδηγία στην P. N. García Ormazábal και της κτήσεως από την ίδια της βρετανικής ιθαγένειας. Κατά συνέπεια, πιστεύω ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν μπορεί τώρα, και δη απλώς και μόνον επειδή η ενδιαφερομένη πολιτογραφήθηκε Βρετανή, να μη λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα που εκείνη άσκησε βάσει του παραγώγου δικαίου της Ένωσης, όπως επίσης δεν μπορεί να μη συνεκτιμά το γεγονός ότι αυτή έχει διατηρήσει την αρχική της ιθαγένεια, ήτοι την ισπανική.

39. Πρόδηλον είναι, επομένως, ότι η κατάσταση ενός πολίτη της Ένωσης ο οποίος, όπως και η P. N. García Ormazábal, περιέρχεται, λόγω της πολιτογραφήσεώς του, σε κατάσταση ικανή να επιφέρει την απώλεια δικαιωμάτων παρεχομένων από την οδηγία 2004/38 εμπίπτει, λόγω της φύσεως και των συνεπειών της, στο δίκαιο της Ένωσης.

40. Δεύτερον, πρέπει να υπομνησθεί ότι, καίτοι ο ορισμός των προϋποθέσεων κτήσεως και απώλειας της ιθαγένειας εμπίπτουν όντως, και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους, από πάγια νομολογία προκύπτει εντούτοις ότι η ως άνω αρμοδιότητα πρέπει να ασκείται τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης⁹. Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010, Rottmann¹⁰, σχετική με απόφαση περί ανακλήσεως πολιτογραφήσεως, ότι η εν λόγω αρμοδιότητα, όταν ασκείται έναντι πολίτη της Ένωσης και όταν θίγει τα δικαιώματα τα οποία παρέχει και προστατεύει η έννομη τάξη της Ένωσης, υπάγεται σε δικαστικό έλεγχο υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης.

41. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι κάποιος τομέας εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών δεν εμποδίζει το ενδεχόμενο, σε κατάσταση όπως η υπό κρίση η οποία εμπίπτει προδήλως στο δίκαιο της Ένωσης, οι σχετικοί εθνικοί κανόνες να πρέπει να είναι σύμφωνοι προς το δίκαιο αυτό.

42. Τούτου λεχθέντος, πρέπει τώρα να εξεταστεί το ερώτημα που μας υποβάλλει το αιτούν δικαστήριο.

43. Η εξέταση αυτή επιβάλλει καταρχάς να εξεταστεί αν η P. N. García Ormazábal ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38, ως «δικαιούχος», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, όσον αφορά τα δικαιώματα που παρέχει η εν λόγω οδηγία.

⁸ Τούτο επιβεβαιώθηκε από τη Βρετανική Κυβέρνηση με τα υπομνήματά της.

⁹ Βλ. αποφάσεις της 7ης Ιουλίου 1992, Micheletti κ.λπ. (C-369/90, EU:C:1992:295, σκέψη 10), της 11ης Νοεμβρίου 1999, Mesbah (C-179/98, EU:C:1999:549, σκέψη 29), της 20ής Φεβρουαρίου 2001, Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106, σκέψη 19), της 19ης Οκτωβρίου 2004, Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 37), και της 2ας Μαρτίου 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 39).

¹⁰ C-135/08 (EU:C:2010:104, σκέψη 48).

44. Η ως άνω προκαταρκτική ανάλυση επιβάλλεται προκειμένου να προσδιοριστεί αν υπήκοος τρίτου κράτους, όπως ο σύζυγος της ενδιαφερομένης –ο οποίος σαφώς, κατά την έννοια του άρθρου 2, σκέψη 2, στοιχείο α', της οδηγίας, είναι μέλος της οικογένειάς της– μπορεί να έχει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής, στηριζόμενο στην οδηγία 2004/38.

45. Πράγματι, υπενθυμίζω ότι οι διατάξεις της οδηγίας αυτής δεν χορηγούν αυτοτελές δικαίωμα στους υπηκόους τρίτου κράτους¹¹. Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, ενδεχόμενα δικαιώματα παρεχόμενα στους υπηκόους τρίτων κρατών με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης όσον αφορά την ιθαγένεια της Ένωσης δεν είναι αυτοτελή, αλλά αποτελούν δικαιώματα που απορρέουν από την εκ μέρους πολίτη της Ένωσης άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας. Ειδικότερα, ένα δευτερογενές δικαίωμα διαμονής υπηκόου τρίτου κράτους υφίσταται, καταρχήν, μόνον εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής ασκήσεως, εκ μέρους πολίτη της Ένωσης, των δικαιωμάτων του ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής εντός αυτής¹².

46. Αν δεχθούμε ότι τα δύο ως άνω άτομα δεν είναι ή δεν είναι πλέον «δικαιούχοι» όσον αφορά τα δικαιώματα που παρέχει η ως άνω οδηγία, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, θα πρέπει να εξακριβωθεί αν ο T. Lounes μπορεί παρά ταύτα να έχει ένα δευτερογενές δικαίωμα διαμονής βασισμένο απευθείας στις περί ιθαγένειας της Ένωσης διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ.

A. Επί της ιδιότητας της P. N. García Ormazábal ως «δικαιούχου» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38

47. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, νοούνται ως «δικαιούχοι» όσον αφορά τα δικαιώματα τα οποία παρέχει η οδηγία αυτή «όλο[ι οι] πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους [...] που τους συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν στο κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση]»¹³.

48. Η ως άνω διάταξη καθιστά με τον τρόπο αυτόν την ιθαγένεια αποφασιστικό κριτήριο για τον προσδιορισμό του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, οπότε η κτήση από την P. N. García Ormazábal της ιθαγένειας του κράτους μέλους υποδοχής προδήλως προκάλεσε μεταβολή της νομικής της καταστάσεως. Σε αυτό το στοιχείο στηρίζεται το Ηνωμένο Βασίλειο προκειμένου να αποδείξει ότι η P. N. García Ormazábal, λόγω της πολιτογραφησεώς της, δεν μπορεί να εμπίπτει στον ως άνω ορισμό.

49. Ενώ είναι προφανές ότι η P. N. García Ormazábal ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38 όταν είχε ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαταλείποντας την Ισπανία, ήτοι το κράτος μέλος καταγωγής της, για να μεταβεί τον Σεπτέμβριο του 1996 στο Ηνωμένο Βασίλειο προκειμένου να διαμείνει εκεί ως φοιτήτρια και, στη συνέχεια, ως υπάλληλος στην πρεσβεία της Τουρκίας¹⁴, το γεγονός ότι η ίδια απέκτησε στις 12 Αυγούστου 2009 την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής, εντός του οποίου διαμένει διαρκώς και αδιαλείπτως από το 1996, αποκλείει πλέον τη δυνατότητα να εμπίπτει η ενδιαφερομένη στο *ratione personae* πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

11 Βλ. απόφαση Ο. και Β. (C-456/12, EU:C:2014:135, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

12 Βλ., συναφώς, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, Rendón Marín (C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

13 Η υπογράμμιση δική μου.

14 Η κατάσταση της διακρίνεται, επομένως, από εκείνες των υποθέσεων επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 5ης Μαΐου 2011, McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277), και της 8ης Μαΐου 2013, Ymeraga κ.λπ. (C-87/12, EU:C:2013:291), στις οποίες οι πολίτες της Ένωσης δεν είχαν ποτέ κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διέμεναν πάντοτε εντός του κράτους μέλους του οποίου είχαν την ιθαγένεια.

50. Πράγματι, καίτοι, σύμφωνα με πάγια νομολογία, οι διατάξεις της εν λόγω οδηγίας δεν πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς, ωστόσο, το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, αυτής, όπως ερμηνεύεται από το Δικαστήριο, περιορίζει σαφώς το προσωπικό πεδίο εφαρμογής στους πολίτες της Ένωσης που διαμένουν εντός κράτους μέλους διαφορετικού από αυτό του οποίου έχουν την ιθαγένεια.

51. Κατά συνέπεια, η επέκταση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας σε πολίτη της Ένωσης ο οποίος, όπως και η P. N. García Ormazábal, απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής θα ήταν ασύμβατη με το ίδιο το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 και με σαφώς παγιωμένη νομολογία του Δικαστηρίου.

52. Πράγματι, ως βάση πρέπει να ληφθεί συναφώς η εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας στην απόφαση O. και B., ερμηνεία η οποία, κατά τη γνώμη μου, είναι ενδεικτική της συλλογιστικής την οποία το Δικαστήριο τείνει να ακολουθεί σε καταστάσεις όπως η υπό κρίση και παρέχει τη δυνατότητα οριοθέτησής του πλαισίου εντός του οποίου θα διατυπωθεί η απάντηση που θα δοθεί στο υποβαλλόμενο από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα.

53. Η ως άνω υπόθεση αφορούσε την άρνηση των ολλανδικών αρχών να χορηγήσουν στους O.¹⁵ και B.¹⁶ βεβαίωση περί της νόμιμης διαμονής τους στις Κάτω Χώρες ως μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος, αφού άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας βάσει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, επέστρεψε στο κράτος μέλος καταγωγής του.

54. Το αιτούν δικαστήριο είχε υποβάλει στο Δικαστήριο μεταξύ άλλων ερώτημα σχετικά με το αν οι διατάξεις της οδηγίας 2004/38 και το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έπρεπε τότε να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι εμπόδιζαν ένα κράτος μέλος να αρνηθεί την αναγνώριση ενός τέτοιου δικαιώματος διαμονής.

55. Στο πλαίσιο των αποφάσεων της 7ης Ιουλίου 1992, Singh¹⁷ και της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Eind¹⁸, το Δικαστήριο διευκρίνισε τότε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι υπήκοοι τρίτων κρατών, μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, μπορούν να αποκτήσουν, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, δευτερογενές δικαίωμα διαμονής προκειμένου να κατοικήσουν μαζί με τον εν λόγω πολίτη της Ένωσης εντός του κράτους μέλους του οποίου αυτός έχει την ιθαγένεια.

56. Το Δικαστήριο απέκλεισε τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας αυτής, κρίνοντας ότι υπήκοος τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, δεν μπορεί να επικαλεστεί, δυνάμει της οδηγίας αυτής, δευτερογενές δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους του οποίου ο πολίτης αυτός έχει την ιθαγένεια¹⁹.

57. Προς τούτο, το Δικαστήριο στηρίχθηκε σε γραμματική, συστηματική και τελολογική ερμηνεία των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας.

15 Ο O., Νιγηριανός υπήκοος, είχε συνάψει γάμο το 2006 με Ολλανδή υπήκοο, με την οποία είχε διαμείνει στην Ισπανία δύο μήνες, πριν η τελευταία επιστρέψει στο κράτος μέλος καταγωγής της, περνώντας τακτικά τις διακοπές της στην Ισπανία με τον σύζυγό της μέχρι το 2010. Τον Ιούλιο του 2010, ο O., κάτοχος τίτλου διαμονής στην Ισπανία ισχύοντος μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2014 ως μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, ήλθε να εγκατασταθεί στις Κάτω Χώρες. Το αίτημά του προς χορήγηση τίτλου διαμονής απορρίφθηκε.

16 Ο B., Μαροκινός υπήκοος, είχε συζήσει επί μερικά έτη με την Ολλανδή σύντροφό του στις Κάτω Χώρες, πριν κηρυχθεί ανεπιθύμητος τον Οκτώβριο του 2005. Εγκαταστάθηκε τότε στο Βέλγιο όπου τον επισκεπτόταν η σύντροφός του κάθε Σαββατοκύριακο. Τον Απρίλιο του 2007, επειδή οι αρμόδιες αρχές τού αρνήθηκαν το δικαίωμα διαμονής στο Βέλγιο, επέστρεψε στο Μαρόκο όπου συνήψε γάμο με τη σύντροφό του. Από τον Ιούνιο του 2009, δεδομένου ότι ανακλήθηκε η απόφαση που τον κήρυξε ανεπιθύμητο από τον Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel (Υπουργό Μεταναστεύσεως, Ενσωματώσεως των μεταναστών στη χώρα και Ασύλου, Κάτω Χώρες), εγκαταστάθηκε στις Κάτω Χώρες, το αίτημά του όμως προς χορήγηση τίτλου διαμονής απορρίφθηκε τον Οκτώβριο του 2009.

17 C-370/90, EU:C:1992:296.

18 C-291/05, EU:C:2007:771.

19 Σκέψεις 37 έως 43 της απόφασης O. και B (C-456/12, EU:C:2014:135).

58. Το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, όπως και το γράμμα του άρθρου 6, του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 2, και του άρθρου 16, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας –που διέπουν το δικαίωμα διαμονής πολίτη της Ένωσης και το δευτερογενές δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας του τελευταίου είτε εντός «άλλου κράτους μέλους» είτε εντός «του κράτους μέλους υποδοχής»– επιβεβαιώνουν σαφώς ότι οι διατάξεις αυτές διέπουν τη νομική κατάσταση πολίτη της Ένωσης ο οποίος άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος εντός κράτους μέλους διαφορετικού από το κράτος του οποίου έχει την ιθαγένεια²⁰.

59. Επιπλέον, ο σκοπός της οδηγίας αποτελεί απόδειξη του ότι αυτή δεν προορίζεται να έχει εφαρμογή σε πολίτη της Ένωσης που έχει ανεπιφύλακτο δικαίωμα διαμονής λόγω του ότι διαμένει εντός του κράτους μέλους της ιθαγένειάς του.

60. Πράγματι, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 1, στοιχείο α', της ως άνω οδηγίας, αυτή έχει αποκλειστικά ως αντικείμενο να ρυθμίσει τους όρους ασκήσεως του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών²¹. Επειδή όμως, σύμφωνα με αρχή του διεθνούς δικαίου, οι ημεδαποί έχουν ανεπιφύλακτο δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους τους δυνάμει του εθνικού δικαίου –καθόσον το κράτος αυτό δεν μπορεί να τους στερήσει το δικαίωμα εισόδου και διαμονής στο έδαφός του²²– το Δικαστήριο έχει δεχθεί, κατά συνέπεια, ότι «η οδηγία 2004/38 σκοπεί αποκλειστικώς να καθορίσει τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολίτη της Ένωσης σε κράτη μέλη *διαφορετικά εκείνου του οποίου έχει την ιθαγένεια*»²³.

61. Έτσι, ενώ η κτήση της ιθαγενείας του κράτους μέλους υποδοχής εντάσσεται, κατά τη γνώμη μου, στο πλαίσιο της σκοπούμενης με την εν λόγω οδηγία ενσωματώσεως του πολίτη της Ένωσης στο κράτος αυτό, πρέπει εντούτοις να γίνει δεκτό ότι, λαμβανομένου υπόψη του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας, η ως άνω μεταβολή της ιθαγενείας αποκλείει αυτοδικαίως τον ενδιαφερόμενο πολίτη της Ένωσης από τα δικαιώματα τα οποία παρέχει η οδηγία.

62. Τούτο μπορεί ίσως να φαίνεται παράδοξο, αν όμως επεκτεινόταν το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας σε πολίτη της Ένωσης ο οποίος, όπως η P. N. García Ormazábal, απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής, το αποτέλεσμα θα ήταν ασύμβατο προς το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 και προς τη σαφώς παγιωμένη νομολογία του Δικαστηρίου.

63. Άρα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, παρά την πρόδηλη σχέση που υπάρχει μεταξύ της ασκήσεως των δικαιωμάτων τα οποία η οδηγία αυτή παρέσχε στην P. N. García Ormazábal και της εκ μέρους της κτήσεως της βρετανικής ιθαγενείας, η νομική της κατάσταση μεταβλήθηκε ριζικά λόγω της πολιτογραφησεώς της, τόσο από πλευράς του δικαίου της Ένωσης όσο και από πλευράς του εθνικού δικαίου.

64. Δεδομένου ότι η P. N. García Ormazábal δεν είναι πλέον «δικαιούχος» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, ούτε ο σύζυγός της είναι δικαιούχος, καθόσον, όπως προανέφερα²⁴, τα δικαιώματα τα οποία παρέχει η οδηγία αυτή στα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου δεν είναι αυτοτελή, αλλά μόνο δικαιώματα δευτερογενή προς εκείνα του πολίτη της Ένωσης.

20 Σκέψη 40 της αποφάσεως Ο. και Β (C-456/12, EU:C:2014:135).

21 Σκέψη 41 της αποφάσεως Ο. και Β (C-456/12, EU:C:2014:135).

22 Βλ. αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, σκέψη 31), καθώς και της 5ης Μαΐου 2011, McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, σκέψεις 29 και 34).

23 Σκέψη 42 της αποφάσεως Ο. και Β. (C-456/12, EU:C:2014:135, η υπογράμμιση δική μου).

24 Βλ. σημείο 45 των παρουσών προτάσεων.

65. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, πολίτης της Ένωσης που απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους εντός του οποίου διέμενε πραγματικά και μόνιμα, δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας 2004/38 δεν είναι «δικαιούχος» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, οπότε αυτή δεν έχει εφαρμογή ούτε στον ίδιο ούτε στα μέλη της οικογένειάς του.

66. Τούτο σημαίνει ότι υπήκοος τρίτου κράτους που βρίσκεται σε κατάσταση όπως αυτή του T. Lounes δεν μπορεί να έχει, δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας 2004/38, δευτερογενές δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους του οποίου η σύζυγός του έχει πλέον την ιθαγένεια, ήτοι, εν προκειμένω, του Ηνωμένου Βασιλείου.

67. Το αποτέλεσμα αυτό δεν συνεπάγεται ωστόσο ότι το ως άνω άτομο στερείται της δυνατότητας να αποκτήσει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει των διατάξεων της Συνθήκης και ειδικότερα, του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

B. Επί της υπάρξεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής βάσει των διατάξεων του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

68. Υπενθυμίζω ότι, κατά το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, και με την επιφύλαξη των μέτρων εφαρμογής του, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να επιτρέπουν στους πολίτες της Ένωσης που είναι υπήκοοι άλλων κρατών μελών να μεταβαίνουν και να διαμένουν στο έδαφός τους μαζί με τους/τις συζύγους τους και ενδεχομένως ορισμένα άλλα μέλη της οικογένειάς τους που δεν είναι πολίτες της Ένωσης.

69. Η διάταξη αυτή ερμηνεύεται κατά τρόπον ιδιαίτερα ευρύ από το Δικαστήριο σε καταστάσεις όπου, λόγω της επιστροφής του πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος καταγωγής του, η οδηγία 2004/38 παύει να έχει εφαρμογή έναντι αυτού, οπότε ούτε ο ίδιος ούτε τα μέλη της οικογένειάς του μπορούν πλέον να έχουν τα δικαιώματα που παρέχει η εν λόγω οδηγία.

70. Προς εξασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητας του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε τέτοιες καταστάσεις, το Δικαστήριο εφαρμόζει κατ' αναλογία τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38.

71. Με την απόφαση Ο. και Β. το Δικαστήριο δέχεται την ύπαρξη αρχής προβλέπουσας το δικαίωμα επιστροφής του πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος καταγωγής του, οι προϋποθέσεις κτήσεως του οποίου, όσον αφορά την εντός του κράτους αυτού παροχή δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειάς του, δεν μπορούν να είναι αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται από την οδηγία αυτή.

72. Ως εκ τούτου, η πραγματική διαμονή του πολίτη της Ένωσης και του μέλους της οικογένειάς του, που είναι υπήκοος τρίτου κράτους, στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει των όρων, αντιστοίχως, του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 2, ή του άρθρου 16 της εν λόγω οδηγίας και με πλήρη τήρηση αυτών, είναι το στοιχείο το οποίο, κατά την επιστροφή του πολίτη αυτού της Ένωσης στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια, θεμελιώνει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής, βάσει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, υπέρ του υπηκόου τρίτου κράτους με τον οποίο ο εν λόγω πολίτης είχε δημιουργήσει οικογένεια στο κράτος μέλος υποδοχής. Το Δικαστήριο αποσκοπεί στην εξάλειψη κάθε είδους κωλύματος που μπορεί να εμποδίσει το θεμελιώδες δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας το οποίο εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης διασφαλίζοντας ότι οι προϋποθέσεις παροχής του εν λόγω δικαιώματος διαμονής, εντός του κράτους μέλους καταγωγής του πολίτη της Ένωσης, δεν είναι αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται από την οδηγία 2004/38 για την παροχή ενός τέτοιου δευτερογενούς δικαιώματος σε υπήκοο τρίτου κράτους ο οποίος είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος εντός κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο του οποίου έχει την ιθαγένεια.

73. Το Δικαστήριο στηρίχθηκε συναφώς στις αρχές τις οποίες είχε προηγουμένως συναγάγει στις αποφάσεις της 7ης Ιουλίου 1992, Singh²⁵ και της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Eind²⁶.

74. Οι ως άνω δύο υποθέσεις αφορούσαν πολίτες της Ένωσης οι οποίοι, αφού άσκησαν τα δικαιώματά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος της Ένωσης, επέστρεψαν στο κράτος μέλος καταγωγής τους για να διαμείνουν εκεί.

75. Έστω και αν η οδηγία 2004/38 δεν είχε εφαρμογή, το Δικαστήριο έκρινε ότι, όταν ο πολίτης της Ένωσης ασκεί το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και επιστρέφει στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια, στον σύζυγό του, υπήκοο τρίτης χώρας, πρέπει να αναγνωρίζεται ένα δευτερογενές δικαίωμα διαμονής εντός του τελευταίου αυτού κράτους, υπό προϋποθέσεις «ισοδυνάμ[ες] τουλάχιστον προς αυτές που μπορεί να διαθέτει, δυνάμει της Συνθήκης ή του παραγώγου δικαίου, στο έδαφος άλλου κράτους μέλους»²⁷. Συνεπώς, πρέπει να έχει τουλάχιστον τα ίδια δικαιώματα εισόδου και διαμονής με εκείνα που θα του αναγνώριζε το δίκαιο της Ένωσης αν ο ενδιαφερόμενος πολίτης επέλεγε να μεταβεί και να διαμείνει σε άλλο κράτος μέλος.

76. Οι δύο ως άνω αποφάσεις δείχνουν κατ' ουσία ότι, όταν ένας πολίτης της Ένωσης, αφού μετέβη και παρέμεινε σε άλλο κράτος μέλος, επιστρέφει στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια, το κράτος αυτό δεν μπορεί να επιφυλάξει στον δικό του υπήκοο και στα μέλη της οικογένειάς του που τον συνοδεύουν ή μεταβαίνουν εκεί με σκοπό την οικογενειακή επανένωση μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή σε σχέση προς εκείνη που είχαν τα άτομα αυτά εντός του κράτους μέλους υποδοχής.

77. Η *ratio decidendi* της ως άνω λύσεως έγκειται στη διαπίστωση ότι, αν αυτός ο υπήκοος τρίτου κράτους δεν είχε τέτοιο δικαίωμα, ο εργαζόμενος, πολίτης της Ένωσης, θα αποθαρρυνόταν, ενδεχομένως, να εγκαταλείψει το κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια προκειμένου να ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα εντός άλλου κράτους μέλος, για τον λόγο ότι ο εργαζόμενος αυτός δεν θα είχε τη βεβαιότητα ότι θα μπορούσε να συνεχίσει, κατόπιν της επιστροφής του στο κράτος μέλος καταγωγής, την οικογενειακή ζωή που ενδεχομένως θα είχε αρχίσει, λόγω γάμου ή οικογενειακής επανένωσης, στο κράτος μέλος υποδοχής²⁸. Έγινε, συνεπώς, δεκτό ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, παρεμποδίζεται ενδεχομένως ο ενδιαφερόμενος να εγκαταλείψει το κράτος μέλος καταγωγής του.

78. Με την απόφαση Ο. και Β. το Δικαστήριο ακολούθησε *mutatis mutandis* την ως άνω ανάλυση²⁹. Προς αποφυγή ενός τέτοιου κωλύματος, ικανού να παρεμποδίσει το θεμελιώδες δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας το οποίο εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης, το Δικαστήριο δέχεται καταρχήν ένα δικαίωμα επιστροφής στο κράτος μέλος καταγωγής, οι προϋποθέσεις ασκήσεως του οποίου, όσον αφορά την παροχή, εντός του εν λόγω κράτους, δευτερογενούς δικαιώματος στον υπήκοο τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, δεν μπορούν να είναι αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται από την οδηγία 2004/38.

79. Η λύση που έδωσε το Δικαστήριο με την απόφαση Ο. και Β., καθόσον αφορά κατ' αναλογία εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2004/38 σε περίπτωση επιστροφής του πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια, πιστεύω ότι μπορεί να τύχει εφαρμογής στην υπό κρίση υπόθεση.

80. Ασφαλώς, η ως άνω υπόθεση είχε πραγματικές διαφορές με αυτήν που μας έχει υποβληθεί εν προκειμένω.

25 C-370/90, EU:C:1992:296.

26 C-291/05, EU:C:2007:771.

27 Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1992, Singh (C-370/90, EU:C:1992:296, σκέψεις 19 και 21).

28 Βλ. απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, σκέψεις 35 και 36).

29 Σκέψη 46 της αποφάσεως Ο. και Β (C-456/12, EU:C:2014:135).

81. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Ο. και Β., ο πολίτης της Ένωσης όντως είχε εγκαταλείψει το κράτος μέλος υποδοχής επιστρέφοντας στο κράτος μέλος καταγωγής του.

82. Στην υπό κρίση κατάσταση, η P. N. García Ormazábal όντως ουδέποτε εγκατέλειψε το κράτος μέλος υποδοχής, διότι διαμένει εκεί και έχει αποκτήσει την ιθαγένεια του κράτους αυτού. Δεν υπήρξε, επομένως, καμία μετακίνηση της ενδιαφερομένης σε άλλο κράτος.

83. Σχηματίζω ωστόσο την εντύπωση ότι οι δύο αυτές υποθέσεις έχουν κοινά σημεία, καθόσον, επιλέγοντας την απόκτηση ιθαγένειας με πολιτογράφηση στο κράτος μέλος υποδοχής, η P. N. García Ormazábal εκδήλωσε τη βούλησή της να ζήσει εντός του τελευταίου αυτού κράτους όπως θα μπορούσε να ζήσει εντός του κράτους μέλους καταγωγής της, δημιουργώντας διαρκείς και σταθερούς δεσμούς με το κράτος μέλος υποδοχής, ώστε να ενσωματωθεί μόνιμως σε αυτό. Κατά συνέπεια, πιστεύω ότι μπορεί να υπάρξει ένας παραλληλισμός μεταξύ της συλλογιστικής του Δικαστηρίου στην ως άνω απόφαση Ο. και Β. και αυτής που καλείται να ακολουθήσει στην παρούσα διαφορά.

84. Πιστεύω, εξάλλου, ότι, σε καταστάσεις όπως η επίμαχη, επιβάλλεται η κατ' αναλογίαν εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2004/38, καθόσον μάλιστα υφίσταται, όπως ελέχθη, αδιάρρηκτη σχέση μεταξύ της ασκήσεως των δικαιωμάτων τα οποία η οδηγία αυτή παρέσχε στην P. N. García Ormazábal όταν η ίδια μετέβη και διέμενε στο Ηνωμένο Βασίλειο και της εκ μέρους της κτήσεως της βρετανικής ιθαγένειας. Υπενθυμίζω ότι η ενδιαφερομένη απέκτησε, σύμφωνα με την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, τη βρετανική ιθαγένεια βάσει ακριβώς του τίτλου μόνιμης διαμονής που της χορηγήθηκε δυνάμει του άρθρου 16 της εν λόγω οδηγίας.

85. Κατά συνέπεια, η P. N. García Ormazábal ακολούθησε «μέχρις εσχάτων ορίων» τη λογική της ενσωματώσεώς της στο κράτος μέλος υποδοχής ζητώντας την κτήση της ιθαγενείας του με πολιτογράφησης της, τούτο δε σύμφωνα με τον σκοπό που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης όχι μόνο στο άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αλλά και στο πλαίσιο της οδηγίας 2004/38, η αιτιολογική σκέψη 18 της οποίας αποσκοπεί να καταστήσει τον τίτλο μόνιμης διαμονής ένα «πραγματικό μέσο ενσωμάτωσης» του ενδιαφερομένου στην κοινωνία του κράτους μέλους υποδοχής³⁰. Η διαμονή της, που έλαβε χώρα βάσει και τηρουμένων των όρων που προβλέπει το άρθρο 16 της οδηγίας αυτής, συνιστά πρόδηλη ένδειξη της αποτελεσματικότητας του ως άνω άρθρου και συνδέεται με την εξέλιξη και την εδραίωση της οικογενειακής της ζωής εντός του κράτους μέλους αυτού³¹.

86. Το να στερηθεί τα δικαιώματα που είχε ως τώρα όσον αφορά τη διαμονή των μελών της οικογένειάς της διότι θέλησε, μέσω της πολιτογραφήσεως, να ενσωματωθεί σε μεγαλύτερο βαθμό στο κράτος μέλος υποδοχής, θα αναιρούσε την πρακτική αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που αυτή αντλεί από το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

87. Μια τέτοια λύση θα ήταν, κατά τη γνώμη μου, παράλογη και αντιφατική.

88. Πράγματι, η περαιτέρω ενσωμάτωση στο κράτος μέλος υποδοχής την οποία η P. N. García Ormazábal επιθυμούσε με την πολιτογράφησης της θα είχε τελικά ως αποτέλεσμα να της στερήσει τα δικαιώματα τα οποία της αναγνώριζε το δίκαιο της Ένωσης όσον αφορά τον σύζυγό της, πράγμα το οποίο προδήλως μπορεί να θίξει τη συνέχιση της οικογενειακής της ζωής εντός του κράτους αυτού και σε τελική ανάλυση, επομένως, την επιδιωκόμενη ενσωμάτωσή της. Αυτό το οποίο θα εδίδετο με το ένα χέρι θα αφαιρείτο, επομένως, με το άλλο.

³⁰ Ως εκ τούτου, δεν συμμερίζομαι την άποψη που εξέφρασε η Βρετανική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι η οδηγία 2004/38 δεν αποσκοπεί να διασφαλίσει την ενσωμάτωση των δικαιούχων αυτών.

³¹ Βλ., συναφώς, τη συλλογιστική του Δικαστηρίου στην απόφαση Ο. και Β. (C-456/12, EU:C:2014:135, σκέψεις 53 έως 56) σχετικά με τον τίτλο διαμονής που χορηγήθηκε δυνάμει του άρθρου 7 της εν λόγω οδηγίας.

89. Για να συνεχίσει την οικογενειακή ζωή την οποία είχε αρχίσει, η ενδιαφερομένη θα υποχρεωνόταν τότε να εγκαταλείψει το έδαφος του εν λόγω κράτους αυτού και να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να μπορέσει να προβάλει εκ νέου τα δικαιώματα που παρέχει η οδηγία 2004/38, ειδικότερα για να έχει τη δυνατότητα διαμονής μαζί με τον σύζυγό της.

90. Κατά συνέπεια, υπό τις συνθήκες αυτές, πιστεύω ότι η πρακτική αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που παρέχει το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιβάλλει ώστε να μπορεί να συνεχίσει την οικογενειακή ζωή την οποία διήγε μέχρι τότε εντός του κράτους αυτού με τον σύζυγό του, υπήκοο τρίτου κράτους, ο πολίτης εκείνος της Ένωσης ο οποίος, όπως η P. N. García Ormazábal, απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής κατόπιν και λόγω διαμονής που συμπληρώθηκε δυνάμει των όρων που προβλέπει το άρθρο 16 της ως άνω οδηγίας και με πλήρη τήρησή τους. Η μεταχείριση που επιφυλάσσεται στην P. N. García Ormazábal δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη που επιφυλάσσεται στην ίδια στο πλαίσιο της εν λόγω οδηγίας πριν από την πολιτογράφησης της και από εκείνη την οποία θα της αναγνώριζε το δίκαιο της Ένωσης αν η ενδιαφερομένη μετέβαινε τελικά σε άλλο κράτος μέλος.

91. Βάσει των ως άνω στοιχείων, θεωρώ, κατά συνέπεια, ότι το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, σε καταστάσεις όπως η υπό κρίση, όπου πολίτης της Ένωσης απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους εντός του οποίου διέμενε πραγματικά, βάσει των όρων που προβλέπει το άρθρο 16 της οδηγίας 2004/38 και με πλήρη τήρησή τους, και δημιούργησε, με την ευκαιρία αυτή, οικογένεια με υπήκοο τρίτου κράτους, οι προϋποθέσεις παροχής ενός δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής στον τελευταίο, εντός του εν λόγω κράτους, δεν θα πρέπει να είναι, καταρχήν, αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται από την οδηγία αυτή για την παροχή δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος εντός κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο του οποίου έχει την ιθαγένεια.

92. Δεδομένου ότι, κατά τη γνώμη μου, οι αρμόδιες αρχές δεν μπορούν να αρνηθούν ένα δευτερογενές δικαίωμα διαμονής στον T. Lounes βάσει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, πιστεύω ότι παρέλκει να εξεταστεί αν ένας πολίτης της Ένωσης όπως η P. N. García Ormazábal θα μπορούσε συναφώς να στηριχθεί στις διατάξεις του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, καθόσον η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης, την οποία έχει η τελευταία, κατά την άποψή μου διασφαλίζεται.

V. Πρόταση

93. Βάσει των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως ακολούθως στο ερώτημα του High Court of justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [άνωτερο δικαστήριο (Αγγλία και Ουαλία), τμήμα διοικητικών διαφορών, Ηνωμένο Βασίλειο]:

- 1) Ο πολίτης της Ένωσης που απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους εντός του οποίου διέμενε, πραγματικά και μόνιμα, δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, δεν είναι «δικαιούχος» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, οπότε η οδηγία αυτή δεν έχει εφαρμογή ούτε στον ίδιο ούτε στα μέλη της οικογένειάς του.
- 2) Το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, σε καταστάσεις όπως η υπό κρίση, όπου πολίτης της Ένωσης απέκτησε την ιθαγένεια του κράτους μέλους εντός του οποίου διέμενε πραγματικά, βάσει των όρων που προβλέπει το άρθρο 16 της οδηγίας 2004/38 και με πλήρη τήρηση αυτών, και δημιούργησε, με την ευκαιρία αυτή, οικογένεια με υπήκοο τρίτου κράτους, οι

προϋποθέσεις παροχής ενός δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής στον τελευταίο, εντός του εν λόγω κράτους, δεν θα πρέπει να είναι, καταρχήν, αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται από την οδηγία αυτή για την παροχή δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος εντός κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο του οποίου έχει την ιθαγένεια.